

Свети оци о црквенословенском језику

Објављено 07 октобар 2013

О ЦРКВЕНОСЛОВЕНСКОМ ЈЕЗИКУ

СВЕТИ НИКОЛАЈ ЖИЧКИ

Један богомољац упита владика Николаја после вечерње у Саборној цркви у Београду:

“Преосвећени, нас ово интересује:

Зашто наша црква не преведе богослужбене књиге са црквенословенског језика на српски па да све лепо разумемо шта се чита?”

На то ће Владика рећи:

“Многи су ме питали за то. Црквенословенски језик везује све словенске народе тим језиком. И Руси и Бугари и ми Срби свима су исте богослужбене књиге и то нас везује. Затим, ако би се богослужбене књиге преводиле, а наш језик говорни мењао се и реформисао, то значи: **требало би сваких сто година па да се поново преведе богослужбене књиге.** Тако би се удаљили од оригиналног црквенословенског текста који је тако богат и савршен, да се не може превести свака реч на српски језик који је много сиромашнији од њега.

Затим, ми на нашем језику слушамо обичне разговоре, псовки и клетву, па се свађамо и грдимо на том нашем језику.

Зато је словенски језик свет и он мора остати за разговор са Богом.

И ко воли цркву и Богу се моли долазећи често у цркву,

он ће све на богослужењу брзо свићи и све разумети.

Црквенословенски језик је мост који повезује све словенске народе”.

Извор: “Игуман Рафаило Поповић” (Духовник Никољски) и његове забелешке о Светом Владици Николају” (Чачак, 2009.)

СВЕТИ ПАТРИЈАРХ ТИХОН

“... Вршећи богослужење по чину који потиче из древног доба и којег се држи цела Православна Црква, ми имамо јединство с Црквом свих времена и живимо животом целе Цркве... У таквом односу... мора да буде непромењено велико и спасоносно јединство црквених основа и предања... Антонин Грановски је причао како је 1924. године предлагао верницима да се заложује код власти да се отвори један храм, али под условом: **да се прихвати руски језик и отвори олтар.** Верници су се обратили за савет патријарху Тихону. Његова светост Тихон је одговорио: **„Боље је да се црква сруши, али под тим условима не пристајте.”**

Сергеј Носов: ОБНОВЉЕНАШТВО ДВАДЕСЕТИХ И ДЕВЕДЕСЕТИХ ГОДИНА:
НЕРАСКИДИВА ПРЕЈЕМСТВЕНОСТ Боготражитељ бр.9-Лист
Православне Народне Хришћанске Заједнице при Саборном храму
светих апостола Петра и Павла у Шапцу.

"Ђаво мрзи црквенословенски језик", - писао је Јован Вишенски, атонски
подвижник, који је живео на прелазу XVI-XVII века, разобличитељ латинства
и ревносни заговорник поновног уједињења Западне и Источне Русије...

**... Сви разговори о неразумљивости богослужења на црквенословенском
језику нису ништа друго до звучна завеса иза које савремени обновљенци
покушавају да сакрију своје праве циљеве.**

Ево шта је на тзв. "II Преображењском Сабору" у Москви рекао познати
обновљенац свештеник Георгиј Кочетков:

"За чланове Цркве богослужење је умногоме неразумљиво. Не ради се само
о недовољно разумљивом богослужбеном језику... Богослужење се до данашњег
дана развијало на такав начин да ће, чак и ако га преведемо на руски језик,
не на свакодневни, већ на књижевни језик, ипак остати неразумљиво и, што је
најважније, неће имати готово никакво дејство"

...Овде, у извештају који је прочитао пред својим следбеницима, о. Георгиј
је изрекао нешто о чему други обновљенци више воле да ћуте.

**Модернисти уопште не нападају православно богослужење због
црквенословенског језика и његове наводне неразумљивости, већ га
нападају због његовог православног садржаја. Ради се о томе што заједно са
одлукама Васељенских и Помесних Сабора, делима светих Отаца и Учитеља
Цркве, догматске основе богослужбених текстова чине догматски извор наше
православне вере и представљају неодвојиви део Светог Предања
Православне Цркве. У богослужбеним текстовима Црква исповеда своју
веру, веру православну.**

Али како заједно са целом Црквом у црквеним песмама исповедати праву веру
јеретику, том истом о. Кочеткову, који хули на Христа и Божију Мајку, богохулно
тврдећи да се Христос родио од благочестивог супружништва праведног Јосифа
Обручника и Дјеве Марије? Осим тога, пошто су наше богослужење развијали
православни а не јеретици, у њему се, природно, славе православни Оци Цркве
док се јеретици осуђују. Како ли је обновљенцима и екуменистима-модернистима
неугодно да слушају проклетства Цркве упућена јеретицима! - с обзиром да су
"православни" екуменисти већ открили "православље" код многих древних
јеретика осуђених на Васељенским Саборима. У богослужбеним текстовима
ти јеретици се осуђују и проклињу заједно са својим нечастивим делима.

**Према томе, наши екуменисти – модернисти не могу а да се не смуђују
богослужбеним текстовима које слушају у храмовима, не могу а да не траже
њихову ревизију и промену. Очигледно је да сва њихова прича
о неразумљивости богослужбеног језика има улогу тројанског коња,
који треба да послужи за рушење православног карактера богослужења Цркве.
Црквенословенски језик нашег богослужења, његова комплексност –
само је погодан изговор модернистима да захтевају ревизију
православног вероучења.**

Прави разлог њиховог незадовољства састоји се у томе што православно богослужење присаједињује верујуће, међу њима и оне који су по први пут ушли у храм, Православљу - које их упућује да се гнушају јеретика и њихових нечастивих дела, које васпитава неодступање од вере по цену проливања крви. И ту своју функцију наше богослужење савршено испуњава, управо зато што је разумљиво онима који се моле, као што је то једном признао извесни протојереј Гакелъ .

Свештеник Петар Андријевски: НА ПУТУ КА ЛИТУРГИЈСКОМ РАЗРУШЕЊУ.
Апологија обновљенства прот. Н. Балашова*

ВЛАДИКА ПЕТАР ДРУГИ ПЕТРОВИЋ ЊЕГОШ

...Италијански књижевник Франћеско Карара из Далмације, у свом опису нашег славног Владике, записао је, поред низа значајних детаља, и овај, о језику, односно писму: „Чујући, да ја и сувише приговарам старинској ћирилској азбуци, пресјече ме: **језик треба да је везан с вјером**“

Стојан Мандић: Одровење Његошево, ГЛАС ЦРКВЕ-Београд 2009 ГОД.

АРХИМАНДРИТ РАФАИЛ КАРЕЛИН

О ЦРКВЕНОМ ЈЕЗИКУ

Људи уче језике, а неће да науче словенски, језик своје Мајке Цркве, а довољно им је само двеста речи да би све разумели, ако то желе.

Свети Јован Кронштатски

Црквени језик ближи је унутрашњем логосу, језику духа, језику религиозне интуиције и молитвених созерцанија, него савремени језици. То није језик разума, него језик срца, непосредног проникновења, језик напрегнуте духовне енергије и посебне динамике. Древни језици изазивају у човековој души нешто као "присећање" о изгубљеној људској способности непосредног унутрашњег преноса својих мисли, пријема садржаја друге душе и озарења од Бога.

То је језик **логоса**, који је дубљи од спољног језика који треба материјалну форму, **реч**.

Спољни, формални језици се сви удаљују од свог центра, духовног логоса, све се више диференцирају и материјализују.

Нови језици усмерени су првенствено на људски разум, аналитичку способност разума, нижој у поређењу са духовном интуицијом. Они су исто тако способни да изразе емоционална, страстна стања човека, но за изражавање појава у области духа које отварају себе у молитвеном пориву, нови језици постају троми, немоћни као мишице дрхтавог старца.

Они који подржавају језичку реформу богослужења тврде да ће на новом, савременом језику литургија постати разумљивија. Но, литургија је сама по себи тајна. Она не може бити разумљива на вербално-семантичком нивоу. У супротном би било могуће разумети је и усвојити седећи у фотељи, са књигом у рукама, за писаћим столом.

Литургија није приповедање које може да се детаљно преприча, није ребус који може да се погоди или реши. Литургија је укљученост човека у духовну реалност, а средством тога јавља се дејство на човека целокупног духовног поља Цркве: храмовне архитектуре и декора, богослужбених напева и најважније, сила молитве свештенослужитеља и народа који се налазе у Цркви.

За светог Јована Кронштатског су говорили да када је служио литургију или се ћутке молио на проскомидији, људи су осећали силу његове молитве и Божанску благодат, скоро физички.

Древни језик ближи је унутрашњем логосу зато што има најјаче деловање на људско срце. Чудна појава: понекад фраза на словенском језику, пролазећи мимо аналитичног разума човека, бујицом топле светлости озарује, као да отвара, срце и оно дрхће као душа путника који је после дугог пута угледао огањ очинског дома. Тада долази до онога што смо већ назвали, можда не сасвим тачно, "присећања". Човек се присећа изгубљеног раја и тог језика коме су се повиновала сва жива бића, језика на којем је беседовао са Анђелима. Ту је мистика језика. **Древни, свештени језик дира срце човека и изнуђује звучање скривених струна душе.** Модернисти то не знају и не осећају. Они хоће да замене древне језике новим, због тога да би била боље разумљива семантика речи, која неће учинити разумљивијом тајну богослужења.

Осим тога, у литургици постоји паралелни језик ликова и ритуала, не мање важан од словесног језика. Тај симболички језик је још мање разумљив, но он служи укључивању човека у живу реалност произашлих збивања. Уколико желимо да учинимо богослужење доступним нашем телесном разумевању, тада морамо учинити разумљивим обреде: или заменити их словесном интерпретацијом или их превести на језик театарне пантомиме, то јест претворити обред из разгранатог свештеног симбола у мимички гест. Шта ће тада остати од литургије? Поучна представа? Када кажемо да је литургија спомињање земаљског живота Христа Спаситеља, тада уопште немамо у виду да је литургија исценирање Јеванђеља. Литургија је могућност за човека да посредством свештених симбола и сам постане учесник библијских догађаја, да унутрашње преживи Голготску Жртву, као Жртву принесену лично за њега, а Васкрсење Христа, као васкрсење своје душе.

Рекли смо да је древни језик, сећање човековог срца о његовој древној отаџбини, изгубљеном рају. А, савремени језик је језик школе и универзитета, језик улице и пијаце, фабрике и железничке станице. Он не помаже човеку да се избави из ропства обичне свакодневнице, брига и интереса. Свештени језик сведочи о томе да у храму имамо посла са другим светом, другом за нас необичном реалношћу.

Не само међу садржајем речи и осећаја, него исто тако и између осећаја и саме форме језика постоје асоцирујуће везе.

Уопште форма не може бити савршено апстрахована од садржаја.

Нови језик, хтели то или не, носиће у себи нови садржај, нову информацију, нови емоционални подтекст, чије испољење и опредељење није доступно нашем логичком расуђивању.

**Богослужење се не сме мешати са проповеди или богословљем.
Проповед нам говори о духовном свету, а молитва нас укључује у тај свет.
Богословље показује пут, а молитва води по том путу.**

Ми говоримо о лепоти древних језика. Шта подразумевамо под тим? Ми мислимо, да је то неко тајно сазвучје ритмова срца са ритмовима древних језика и ту хармонију доживљавамо као посебну лепоту језика. Пажљиво прочитајмо наглас псалме на новом и на древном језику. Какву ћемо разлику видети у свом унутрашњем стању? Нови језик подобан је води која може утолити жеђ, но оставити душу хладном, а древни језик је вино које весели и радује срце човека.

(Чланак из књиге "Хришћанство и модернизам")

ТАТЈАНА МИРОНОВА

ЦРКВЕНОСЛОВЕНСКИ ЈЕЗИК И ПУТ БОГОПОЗНАЊА

**Људи уче језике, а неће да науче словенски, језик своје Мајке Цркве,
а довољно им је само двеста речи да би све разумели, ако то желе.**

Свети Јован Кронштатски

Отварајући граматику да би се њоме научили црквенословенском језику, неопходно је (по)знати најважнија својства тога језика, нераздвојног од РПЦ (СПЦ).

Реч живог језика — енглеског, руског, кинеског, било ког — има у себи енергију дејства. И зато ма која реч не значи само јединство гласова и граматичке структуре. Свака реч има у себи смисао који омогућује да се на човека утиче самим њеним произношењем.

Повест о светлим људима и њиховим добрим делима, дакле, сушта реч, незамућена сумњом, и иронијом — производе у човеку осећај чистоте, као што топла летња киша пере упрљана прозорска стакла. А зла, пак, реч неизбежно порађа у души човека осећај катастрофе и обременује је теретом злог дејства.

На тај начин реч је дело. Ту њену особину људи од давнина користе у религијским и магијским обредима, речју чинећи добро и зло. Живи језици могу имати у речи и злу и добру енергију, чиме умртвљују или оживотворавају људску душу.

Код нас у Русији, у њеној Православној Цркви (као и у Србији и СПЦ), брижљиво се чува језик који има у себи само и једино добро. **То је црквенословенски језик. У црквенословенским текстовима Светога Писма, у Јеванђељу, Псалтиру, у мноштву духовних дела хиљадама година ствараних у Византији, Русији и Србији — открива се Бог.**

Како то спознати и схватити? Ево на пример пет глагола — најстаријих глагола језика, са јединственим граматичким формама: **бити, имѣти, вѣдѣти, ѿасти, дати.** Они одражавају главне особине човека дате му од Бога од почетка. Од искона је човек мислио о себи као о постојећем бићу (бити), које управља имовином (имѣти), које влада знањем (вѣдѣти), које се храни (ѿасти) и даје (дати).

На тај начин, у црквенословенском језику сачувале су се речи које значе особине које скупа чине човека човеком, а међу њима — **давање, то јест милост према ближњем. Тако нам Господ у језику открива наше људско предназначење.**

Добро је у црквенословенском језику велико и свесилно. Изливена током векова велика формула **Во имя Отца, и Сына, и Святаго Духа** је директно дејство Божије силе. Освештана **Именемъ Господнимъ** људска дела добијају самим тим животну постојаност. Непрестаном молитвом коју човек чини, а православне молитве у Русији и Србији су звучале и звуче на црквенословенском језику, **Господ устројава човеков живот.**

Непосредно деловање добре силе црквенословенског језика је већ не једанпут било узроком гоњења овог језика, разних реформаторских покрета који настоје да се богослужења на црквенословенском језику замене богослужењем на руском (српском). У свест православних често се уноси лукава мисао да је црквенословенски језик застарео, овештао, постао стар и неразумљив, те да га треба заменити, приближити руском (србском) језичком схватању.

Гонитељи црквенословенског језика истичу и то да је црквенословенско богослужење нејасно посебно оним људима који тек приступају православљу, да оно одбија неофите од Цркве. Одговорили бисмо на ово на следећи начин. **Заиста, црквенословенски језик је веома стар, има више од хиљаду година.** Али, овај старац није овештао и немоћан, већ је много мудар и опитан и, што је **најважније — веома моћан у чињењу добра.** А што се тиче неофита, Руси су већ једном примили црквенословенски језик заједно са Православљем у време Владимира Свјатославича, крститеља Русије, 988. године. Тада, пре 1000 година, било им је неупоредиво теже прихватити га него нама данас.

Суштине Православља као и црквенословенске речи које означавају те суштине, било је потребно постићи изнова. Јер „боговима“ и „спаситељима“ древни руски незнабошци називали су своје паганске богове. Није у староруском језику било појмова **благодать, благо, Святой Духъ.** Чак су и речи **писати** и **читати** имале до примања Православља и његове културе писмености сасвим друга значења. **Писати** је значило „цртати“, а **читати** само „изговарати наглас“.

Руси, који су у X веку примали Православље, морали су да усходе к њему не само по духовној лествици, него и по језичкој. Црквенословенски језик, близак и сродан староруском, али освештан Благодаћу Светога Духа, био је пут Богопознања за Русе. И тај пут је пређен за само пола века.

Савремени Рус који прима Православну веру такође има пред собом не само духовну него и језичку лествицу. И нека се он не обазире на то што му је у црквенословенском језику не све и не одмах — разумљиво. Зар дете које у колевци чује мамину песму, све у њој разуме? Не!

У почетку он чује само познати мамин глас, чисту мелодију песме, а затим препознаје реч по реч, невешто их понавља...

У Цркви смо ми на почетку попут те деце, чујемо у почетку јасни глас свештеника, мелодију коју пева хор, строги речитатив чтеца. А затим почињемо да разликујемо речи, да их понављамо и учимо... И на том путу треба стално имати на уму да нам **је црквенословенски језик рођени језик, јер су на њему израстала покољења православних људи у Русији, да је то језик Богопознања код Руса и заменити га било чим другим исто је што и заменити мајчину успаванку над колевком савременим шлагером.**

За нас, руске (и србске) Православце — значење црквенословенских речи је као чисти шумски ваздух после градскога смога. Овим ваздухом може да се дише пуним плућима, а и по мало — свак према својој мери — свеједно је добро!

Најпростије речи црквенословенског језика узведене су у њему на дивну духовну висину.

Хлѣбъ насущный овде је не само свакодневна храна.

Хлѣбомъ живота назива се на црквенословенском језику Христос.

Чаша — није само посуда за течност, већ и **Чаша Спасенія**. Речи које описују људско тело, уобичајено разумљиве **лице, очи, уста** у црквенословенском језику такође служе делу Богопознања. Оне означавају невештаствена **дејства Божија, Божију милост и Божији гнев, и вољу Божију, дату у откровењима.**

Висока словесност црквенословенског језика, скромност и неприземљеност значења његових речи и одрешеност од живих руских граматичких форми у његовој граматици допуштају нам да беседимо с Богом без бојазни светотатства и нежељеног вређања Божијег Имена. Вишезначна оземљеност руског језика, као и сваког живог језика, често квари исконско, првобитно значење речи, смета њеном једнозначном разумевању.

Тако, **прелестъ** и **лукавство** су у руском језику врлине, а на црквенословенском језику — особине ђавоље. **Блаженный** и **ωглашенный** добили су у руском језику негативно значење, о коме се у црквенословенском језику никако не може ни помислити. **Честный** — у руском језику је *онај који говори истину*, а на црквенословенском *онај који се удостојио части и славе*.

Руска административна реч **начальникъ** у црквенословенском језику је сачувала исконско високо значење — *дароватељ начала*.

Црквенословенског језик, непомућен и чист, који носи једино добро, потребно је чувати и о њему се бринути, а не реформисати га у надменој успаљености. А да би било више оних који га разумеју — потребно је учити га! И нека на почетку и буде необично и не увек разумљиво ново црквенословенско читање, читајте и разумевајте по својој мери. Јер и спасавајући псалам „Живиј в помошчи Вишњаго“ многи све до сада разумеју и називају „Живие помошчи“. Па иако је искварена граматика у овом неправилном схватању, суштина је сачувана: жива помоћ Божија нисходи на човека, по речи тога Псалма. Важно је знати да је црквенословенски језик неодвојиво повезан с путем православног познања код Руса, Срба, те да је он путеводна звезда на том путу.

(предговор у књизи *Церковнославянский язык*, Международный фонд славянской письменности и культуры, Москва 2007. Ауторка: Татьяна Миронова)

А.В. МУРАВЈОВ: "Свештени" језик у историјско-црквеној перспективи

Када у савременим дискусијама о будућности православља у Русији антиправославно настројене силе унутар саме Московске патријаршије постављају питање о потреби избављења од црквенословенског језика⁹ треба јасно разликовати три стране овог питања: црквено-канонску, историјску и идеолошку. Међутим, прво треба дати једну терминолошку напомену. У савременим разговорима користи се термин "сакрални језик" (који неообновљенци склони јересима обично користе како би окарактерисали конзервативну позицију Цркве), међутим, црквени људи треба да буду свесни да их намамљују у лукаво постављену замку.

Овај термин је узет из језика семиотике (од грчког ГРЧКИ, знак, односно из теорије знакова), оне модерне Glasperlenspiel совјетске интелигенције из 60-их година. Мутна превирања која су покушавала да се избеаве од Бога свим замисливим и незамисливим методама пронашла су такозване "бинарне опозиције", односно простио парове супротстављања општих појмова", ("архетипова" на језику семиотике), који су се представљали као објашњење механизма друштвеног, културног и религиозног живота. Строго говорећи семиотици се клањала већина тадашњих умова на власти, од пушкиниста до проучавалаца историје руског језика, од научника који су се бавили антиком до византиста-енциклопедиста. Понеко је успео да се избави, од искушења и одбацивши псеудоначуни или тачније говорећи псеудорелигиозни мит семиотике пришао је Православљу. Међутим, многи од оних који су се тих година одушевљавали семиотичким идејама почели су да их представљају као хришћанске. Семиотичка школа је привлачила совјетске дисиденте који су са одушевљењем гледали на Запад и по правилу се нису претерано занимали за Православље и руску културу до такозваног "Сребрног века". Усудићу се да кажем да Православље не може да говори језиком семиотике, јер оно говори језиком Откровења, језиком светих отаца. Семиотичко мишљење са својим компаративистичким патосом, који изједначава и типологизира све и сва је по својој суштини неспојиво са Православљем, оно само може да се маскира у православну одећу. У оквиру семиотике постоји опозиција "сакрално-профано" (sacrum-profanium) које у Православљу нема, али који јеретици насилно покушавају да убаце у Цркву. Свето Предање не зна за такву опозицију, али зато зна за идеју обожења и освећења, по чијим појмовима је свет Божија творевина која лежи у злу и греху, и Црква, увек постојећи Сабор светих је освећује и просвећује упркос демонским сплеткама.

Зато је језик Божија творевина и он је освећен у Цркви именом светих отаца, како би постао средство за молитву, хвалу и благовест. И као што свете слике (иконе) треба у складу са догматом Седмог Васељенског Сабора поштовати и према њима се односити са страхом Божјим тако и језик који Црква користи у богослужењу и доношењу благе вести треба чувати као део канонског устројства Цркве и освећено средство богоопштења: ГРЧКИ. И по 9. правилу истог овог Сабора епископи, свештеници или ђакони који пишу против светих икона (и против богослужбеног језика – ове словесне иконе Православне Цркве) треба одмах да буду лишени свог чина. Осим тога 31. Правило Светих апостола недвосмислено гласи да презвитер који "засебно" (то јест одвојено од све Цркве и свог архијереја)

чини скупове не слушајући претње ("презревши") архијереја треба да буде изопштен из клира као "властољубив", а сви мирјани који с њим опште – одлучени од црквеног општења. Ако пак и архијереј буде учио јеретички и противно Светим Канонима и ако буде одступао од њих такав по 15. Правилу Двократног Сабора треба да се сматра за лажног архијереја и са њим треба прекинути свако општење у молитвама и Тајнама. Постоји још један аргумент канонског поретка – то су документа Сабора из 1917-1918. године на које јеретици воле да се позивају. Међутим, припрема за Сабор и његов закључак су показали да су у извесном степену тадашњи епископи укључујући и такве несумњиво православне људе као што је свештенослужбеник Иларион (Тројицки) узимали у обзир модернистички настројене силе Руске православне Цркве као што су Антонин (Грановски) и несрећни Михаил Семјонов, тајни аутор познате "Посланице 32 свештеника", што је довело до компромисних решења Сабора. Истински наследници ове неправославне партије су пали у обновљеничку јерес, где су слободно могли да врше своје литургијске експерименте и да уводе руски језик као богослужбени. На основу овога долазимо до закључка да документа која у изобилју цитирају неообновљенци немају општеобавезан статус за целу Цркву и да треба да се разматрају као сведочанство атмосфере у којој је одржан Сабор. Даље: не смеју се мешати два различита питања – о неопходности језичке реформе у Цркви, односно замене богослужбеног језика и питање о принципијелној допуштености употребе савременог руског језика са његовом снажном динамиком и процесима деградације у граматици, лексици и фразеологији, који су карактеристични за епоху такозване "масовне свести".

Историјски ствари стоје овако: наша садашња језичка ситуација се у лингвистичким категоријама описује као двојезичје, што представља паралелно функционисање два различита језика у оквиру једне културе.

Заиста, црквенословенски језик припада јужнословенској групи језика, а руски источнословенској. Тако да човеку који расуђује апстрактно црквенословенски језик може да изгледа као "стар", "средњовековни", "заостао".¹⁰ За таквог човека који апстрактно расуђује тешкоће савременог парохијанина да схвати црквенословенски на слух у потпуности помрачују и могућност разрешења ових тешкоћа приликом читања откуцаног или написаног текста и он губи из вида нарочит положај који је црквенословенски језик увек имао у руској култури и нарочито црквено-историјски аспект богослужбеног језика.

Треба рећи да су се у Древној Русији независно од тога како ћемо ситуацију називати у научним категоријама: или диглосијом (као Б. А. Успенски), или словенским нерашчлањеним језичким стањем (као Н. С. Трубецкој) руски и црквенословенски "нивои" разликовали по својој функцији. За књижевну, научну и да тако кажемо "културну" употребу резервише се један ниво (језик), односно словенски, а за свакодневни, уобичајени "пучки" – други, то јест руски. У границама једног језика црквенословенски "ниво" је вршио функције високог језика. Ово се веома добро види из докумената из разних времена, који не припадају само временима седе старине већ чак на пример, и из преписке цара Ивана Грозног са кнезом Андрејем Курбским. Цар слободно варира два регистра, црквенословенски и руски, у зависности од предмета о којем говори.

Сличну слику видимо делимично и у житију протопопа Авакума. Дакле, Руси су на црквенословенски језик прелазили у случају када су хтели да изразе неку узвишену "божанствену" тачку гледишта. Црквенословенски језик се показао као средство изражавања богонадахнуте истине, он је повезан (понављам, управо повезан) са сакралним, божанственим начелом, о чему нам недвосмислено говоре руски књижевници, укључујући Јована Вишенског, тврдећи, између осталог, и то да се на црквенословенском језику ни лагати не може. Све до другог јужнословенског утицаја ситуација се карактерише управо постојањем ова два нивоа, што је учинило да се формира руски књижевни језик, у којем се сада већ појављују своји нивои, руски језик са својим органским црквенословенским речничким фондом. Русификација црквенословенског, која се заиста "одвија одувек" (израз неообновљенаца), јесте природан језички процес у оквиру словенског језика руске редакције, који се никада није претворио у словенизирани руски као што то чине несрећни Георгије Кочетков или још горе од њега Инокентије Павлов и иже с њим.

Уосталом, треба истаћи да је црквенословенски језик у својој суштини веома посебан језик, *вештачки* језик који су свети оци¹¹ створили ради адекватног преношења византијског наслеђа на руско тле. Зато није случајно што се у кнежевској средини култивисало знање византијског грчког језика: хришћанство се доживљавало као део, природно, византизма или као нешто што има византијски културни оквир, и хришћанизација је у Русији била неодвојива од њене византинизације. Није случајно то што су се руски кнезови дичили грчким титулама као на пример волински кнез Давид Игоревич који се потписивао на грчком ГРЧКИ, односно "кнез руски".

Разуме се, и Свето Писмо и богослужбене књиге треба разматрати у оквиру преноса, транслације византизма у Русију. Односно, до извесне мере, приликом преношења из Византије у Русију Свето Писмо није било одвојено временском и културно-језичком преградом од Светог Предања: светоотачка дела, богослужбени текстови, дела Светих Сабора и правила су се преводили, узгред буди речено, чак и само Свето Писмо по Православном вероучењу јесте део Светог Предања и разуме се и објашњава се њиме и у њему. Међутим, неообновљенци не воле ни Свето предање, којем они идући за својим учитељима Мартином Лутером, Жаном Калвином, руском штундом и изопштеним из Цркве грофом л. Толстојем, који су се ослањали на принцип "sola Scriptura" супротстављају Свето Писмо као самодовољан извор вере, а не воле ни сам византизам, који је за Православни свет и Русију једини могући облик Православља, на шта су у нашем веку недвосмислено указивали и В. Лоски, и о. Г. Флоровски, и св. Јустин Поповић.

Ако се обратимо директно Византији у погледу језика ћемо уочити нешто другачију ситуацију од оне у Русији, која без обзира на то, са њом у потпуности може да се упореди. У византијској култури је такође постојао систем два језичка кода, високи стил (књижевни атички грчки којим су, на пример, писали оци-Кападокијци) и ниски стил (народни језик акритског епа или на пример народних песама). Сасвим по страни стоји Библија чији језик представља стари источно грчки дијалекат¹² који се обично назива коине (грчки ГРЧКИ, буквално: заједнички дијалекат). Желео бих да подвучем да чак ни језик текста Старог Завета који је тешко разумљив савременом Грку и који притом није хришћанског порекла –

не наилази на отпор са тачке гледишта његове црквене, богослужбене употребе, исто као и текст Новог Завета који из разних разлога слабо може да разуме просечан парохијанин Грчке Цркве, а тим мање необразована старица из грчког села – ни он не изазива захтеве да буде замењен. Напротив, за Грке, као и за друге источнохришћанске народе, не искључујући ни Русе, сам текст Светог Писма представља светињу, не само као оно што је означено, већ и као оно што се означава, не само по садржају, већ и по форми, будући да је "свештени" језик. Притом је у Грчкој Цркви издат веома савесно и од готово свих православних патријараха Истока благословени превод познатог професора Панајотиса Н. Трембеласа, који је до новембра 1991. године имао 32 издања. Међутим, научна и хришћанска мудрост самог преводиоца и пастирска мудрост архијереја који су благословили његов рад огледала се у томе што је овај текст био издат паралелно: канонски, богослужбени текст на коинеу се допуњује и објашњава привременим новогрчким преводом. Самим тим је јасно била дефинисана црквена позиција у односу на богослужбени језик.

Треба рећи да су изван паралелизам са језичком ситуацијом у Грчкој Цркви и код нас истакли познати Софроније и Јоаникије Лихуди, који су у Словенско-Грчко-Латинској Академији полазили од грчке ситуације, а не на пример од пољске где је ситуација, као што је познато потпуно другачија. Иако за човека који апстрактно и неисторијски расуђује, ни овде, вероватно нема никакве разлике.

Када се обраћамо традицији Хришћанског Истока што је за нас, сматрам, природније него позивање на западно, иако веома саблажњиво искуство, видимо тамо ситуацију која само потврђује наше закључке. У Арменији, на пример, и код григоријанаца-монофизита и код Армена-халкидонита, грабар – староарменски језик се чува управо као језик Цркве, језик св. Месропа Маштоца, језик литургије, језик у правом смислу речи свештен, без обзира на то што се разликује од савременог арменског (ашхрабара) у обе своје варијанте, западној и источној, које се веома разликују и у потпуности могу упоредити са нашом ситуацијом. У Грузији је ситуација потпуно аналогна: старогрузински уз све своје огромне разлике (фонетске, лексичке и синтаксичке) од савременог грузинског код наше православне браће Грузина не изазива жељу да га "ради бољег разумевања" замене у богослужењу савременим језиком. Не тако давно католикос Илија II је објавио свој сопствени превод на **новогрузински језик ("ахали картули")** књига Новог Завета, опет са циљем да помогне парохијанима да боље разумеју канонски **"дзвели картули"** не одвраћајући их од црквеног Предања.

Језичка ситуација се вероватно најдраматичније одвијала у коптском. Арапска освајања до којих је дошло у VII веку су фактички тежили ка томе да потпуно униште стару и оригиналну културу египатских хришћана. Међутим, без обзира на чињеницу да је арапски језик у свакодневној употреби потиснуо коптски већ почетком првог миленијума арапске владавине, хришћани су сачували свој језик као језик Светог Писма и богослужења. Тешкоћа се састојала још и у томе што је саидски дијалекат који је био веома раширен почетком првог миленијума и на којем су Копти углавном говорили до арапских освајања свуда био потиснут бохајским, и управо на овај последњи су били преведени и богослужбени текстови, и патерици и отачка литература.

Тако да у датом случају аналогија између два дијалекта у средњовековном Египту и црквенословенског и руског ("просте мове"). У Русији није тачна. Испоставило се да је ситуација у Египту још сложенија. Од саидске традиције нам готово нису преостали литургијски споменици, а рукописна традиција Светог Писма на бохајрском је такође неупоредиво богатија. Занимљиво је да у сваком коптском храму постоје две катедре, за читање Јеванђеља на коптском и на арапском и за време службе се чита прво један па други текст, што сведочи о нарочитом свештеном статусу. Желео бих још да истакнем и следећу чињеницу: духовни и монашки препород египатског хришћанства који се одвија у наше време повезује се са његовим духовним вођама као што је на пример о. Мата ал-Маскин, и са повратком пре свега ризници древне коптске културе, управо оној усмерености пре свега на Предање, коптски језик, управо на оно "средњовековље" које неким модернистима изгледа тако непривлачно.

У сиро-арапском региону ситуацију отежавају многи фактори, али такође треба истаћи да препород духовности, живи живот Цркве јерарси староисточних цркава тог региона повезују управо са учењем старог сиријског језика, који је одавно сматран "мртвим" и "средњовековним", и ризницом древне сиријске културе.¹³ На крају, хтео бих да приметим да је управо "древни", "свештени" језик на хришћанском Истоку често оно по чему се хришћани разликују од остале масе пагана или иновераца.

Што се тиче идеологије треба рећи да идући за модернистима који су одавно изгубили Православље на рупчагама протестантске и модернистичко-католичке културе нашег века и покушавају да "дискутују о питању" одрицања од језика црквене традиције за рачун "бољег разумевања" можда и сами неизбежно долазимо до губитка живог учешћа у Предању, прекидамо својевољно "везу времена", подвргавамо, одбацујући "средњовековље" и окрећући се ка бледом и безличном "новом духу", хируршкој операцији Свето предање, одвајајући форму од садржаја? Да не потпаднемо и ми под оне претње којима су свети оци подвргли јеретичке "властољупце" у времена она и векове векова?

А. В. Муравјов, Православни Свето-Тихоновски Богословски институт

Преведено из књиге "Богослужбный язык Русской Православной Церкви. История. Попытки реформации", Сретенский монастырь 1999. г., стр.

---

9 Формула избављења је обично следећа: кроз "русифицирани словенски" до руског језика у потпуности.

10 Може ли бити "застарело" нешто што никада није било "живи разговорни језик"?

11 Како свети просветитељи Словена тако и многе генерације аутора богослужбених текстова.

12 Он је функционисао само као језик превода "Седамдесеторице", а затим и Новозаветних списа од II века до Р. Х. до I-II после Р. Х.

13 Антиохијски јаковитски патријарх Игњатије Мар-Ивас (Зака) је чак благословио делатност таквих просветитеља као што је Аброхом Нуро који је недавно на касетама издао курс за учење древног сиријског језика за свакодневну употребу.

ВЛАДИМИР ДИМИТРИЈЕВИЋ

ГРЧКА И РУСКА ЦРКВА БРАНЕ СВЕТО ПРЕДАЊЕ

Ми смо Срби народ најнесретњи

Његош

Свети Синод Грчке Православне Цркве позвао је митрополита никопољског Мелетија да одговори зашто служи Литургију на димотики – разговорној форми грчког језика. Иако су двојица митрополита – димитријадски Игњатије и фтиотидски Николај, покушали да одбране кир Мелетија, Синод је осудио употребу димотике, и изјавио: „Синод остаје веран оном језику на коме се традиционално служи Св. Литургија и Св. Тајне. Било какав превод Св. Литургије може да изазове неспоразуме у Цркви“. Ако неки епископ жели да служи на димотики, мора да поднесе образложење и да тражи специјалну дозволу за то.

Први покушај превода Св. Литургије на савремени језик спровео је митрополит козански Дионисије, осамдесетих година 20. века. Деведесетих година на димотики је служио митрополит киликијски Апостол, због чега га је Синод два пута позивао на одговорност. Архиепископ атински Христодул почео је да уводи читање Апостола и Еванђеља на димотики 2000. године, у атинским храмовима, али је отпор народа и свештенства био велики, па је он од тога одустао.

Шта се дешава у Русији?

Митрополит волоколамски Иларион (Алфејев) дао је интервју порталу „Религија и средства масовног информисања“ (9. априла 2010.), у коме каже:

„Ако се говори о богослужбеном језику, дубоко сам уверен да основни језик нашег богослужења **мора да остане црквенословенски** (о томе сам једном говорио у различитим контекстима). Мислим да су позиви да се цело богослужење преведе на руски језик неумесни и, штавише, опасни. Потпуна русификација богослужења разорила би вековима грађено богослужбено устројство, које је веома важна црта **руске православне традиције.**“

Митрополит Иларион сматра да би се могли превести канони који се у Цркви слушају једном годишње (током Педесетнице, Паримеје Великог Четвртка и Суботе, итд.), које људе тешко схватају. Али, додаје:

„То ја само постављам као питање, а одговор на то треба да да Црква/.../ Веома је важно да се никакве новине не појаве у Цркви упркос воље народа. Иницијатива овде мора да крене одоздо. И ако те иницијативе нема, значи треба чекати док се не појави“.

Врхови Грчке и Руске Цркве тако брину о свом народу – то јест, о народу Божјем.

А код нас?

У мају **2009**, са скупа у манастиру Војловици, СА Сабору СПЦ је упућено писмо овакве садржине:

Ваша Светости,
Ваша Високопреосвештенства,
Ваша Преосвештенства,
Оци наши свештеници и ђакони,
драга браћо и сестре хришћани,

као учесници Свете Литургије и припадници народа Божјег, одани Христу и Цркви Његовој, а послушни СА Сабору Српске Православне Цркве, с болом преклињемо да се стане на пут даљој разградњи светосавског мира и слоге у СПЦ, који су настали на основу непослушности саборским одлукама везаним за богослужење.

Свети Архијерејски Сабор Српске Православне Цркве показао је одлучност у очувању вековног литургијског поретка. Својом одлуком од 23. маја 1986. године (бр. АС бр. 8/зап. 92) наложио је: „Убудуће на подручју Српске Православне Цркве **може се служити на црквено-словенском и српском говорном језику.**

На "српском језику може се служити само уз употребу Службеника у издању Светог Архијерејског Синода". Истог тог датума донета је и следећа одлука (АС бр. 51/ зап. 103): „Умолити преосвећену Г. Г. епархијске архијереје да скрену пажњу подручном им парохијском свештенству да се, у циљу реда и дисциплине у Цркви, у свом узвишеном и одговорном раду држе црквених прописа, и на тај начин, са своје стране, помогну да се сачува вековни поредак у нашој Цркви”.

А 21. маја 1991. године СА Сабор СПЦ је подсетио архијереје на своју одлуку из **1968.** године (АС бр. 1024/ зап. 592):

„У погледу богослужбене праксе Српске Православне Цркве, држати се одлука Светог Архијерејског Сабора АС бр. 24/ зап. 46 од 16/3. маја 1968. године, која, између осталог, гласи: ... без обзира на праксу у другим православним Црквама... остати при нашој богослужбеној пракси, држећи се традиције и прописа „Архијерејског чиновника”.

СА Сабор СПЦ је, својом одлуком од 6. октобра / 23. септембра **2006** (АСбр. 8, зап. 55) решио следеће: „На основу члана 70. тачка 6. Устава Српске Православне Цркве образовати Комисију за проучавање литургијских питања. У комисију се именују:

Његово Високопреосвештенство Митрополит загребачко-љубљански Господин Јован - за председника; и за чланове Његово Преосвештенство Епископ канадски Господин Георгије, Његово Преосвештенство Епископ жички Господин Хризостом, Његово Преосвештенство Епископ бачки Господин Иринеј, Његово Преосвештенство Епископ бихаћко-петровачки Господин Хризостом и Његово Преосвештенство Епископ браничевски господин Игњатије.

Умолити Високопреосвећену и Преосвећену Господу епархијске архијереје да се, у погледу служења Свете Литургије и других богослужења, држе - до даљњег - устаљеног црквеног поретка“.

СА Сабор је, својом одлуком АС бр. 48 / зап. 24 и АС бр. 80 / зап. 166, од 15/2. и 24/11. маја 2007, наложио:

„Ставити у дужност Комисији за проучавање литургијских питања да настави започети рад, и да резултате до којих буде дошла достави Светом архијерејском сабору на коначну одлуку, о чему консултовати праксу и духовна искуства осталих помесних православних цркава, имајући у виду духовно стање нашег народа и спремност свештенства да те промене проведе у живот.

У међувремену, док се не дође до прихватљивих резултата рада Комисије, у свим епархијама Српске православне цркве у погледу служења Свете литургије и других богослужења држати се устаљеног вековног поретка наше Цркве. Истовремено, умолити Преосвећену Господу епархијске архијереје да ову одлуку проведу у својим епархијама, претходно обзнанивши је свештенству и верујућем народу.

Ову одлуку објавити у Саопштењу за јавност о раду мајског заседања Светог архијерејског сабора, и Гласнику, службеном листу Српске православне цркве."

И у мају 2008. године, СА Сабор СПЦ донео је одлуку истоветног садржаја (АС бр. 762/ зап. 529 од 29/16. Маја 2008.)

Када се има у виду овај низ одлука Светог Архијерејског Сабора Српске Православне Цркве, постаје јасно да су сви сукоби у вези са богослужењима у појединим нашим епархијама (пре свега на линији свештенство - верни народ) последица непослушности највишем телу наше Цркве, чије је прејемство од Апостолског сабора у Јерусалиму непорециво (Д. Ап, глава 15).

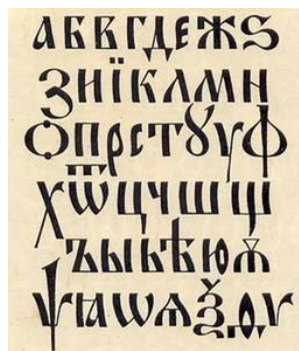
Коленопреклоно молимо СА Сабор СПЦ да спроведе своје виšekратне одлуке о богослужењу и уразуми оне који уносе немир у народ Божји, који је, како пише у Посланици Источних патријарха о православној вери из **1848.** године, у својој целини чувар Богом предане вере. Одлуке СА Сабора СПЦ су, по Уставу СПЦ, обавезне и извршне, што знамо још од Апостолског Сабора у Јерусалиму (Д. Ап. 15, 28)

Молећи се Господу Исусу, Великом Архијереју, и Небеској Србији за слогу Светосавске Цркве, сами себе, и једни друге, и сав живот свој Христу Богу предајмо.

У манастиру Војловици, у дане Светог Николаја Српског 2009.

Књиге на црквено-словенском језику

Објављено 02 октобар 2013

КЊИГЕ НА ЦРКВЕНОСЛОВЕНСКОМ ЈЕЗИКУ

Поштовани читаоци,

Будући да је црквено-словенски језик језик освештан више од хиљадугодишњом употребом у словенским црквама, у које спада и Србска, ми са великом љубављу и поштовањем предлажемо благочестивом читаоцу да се упозна са основама **тог свештеног језика, којим говоре ангели у словенским црквама.**

Књиге можете скинути са сличица са леве стране текста.

По предању и Пресвета Богородица када се јавила чобанчици код манастира Ђунис, говорила јој је не на простом србском народном језику на коме се псује, већ управо на светом језику србске цркве, у коме нема ни једна ружна и души непријазна реч.

И сви свети у словенским црквама, на службама Божијим молили су се на овом језику тако да ми видимо велику потребу да се упознамо са њим, како би се по духу приближили нашим светим прецима.

Иначе, са лингвистичке стране, црквенословенски језик неупоредиво је богатији од говорног србског и већина богослужбених и богословских текстова тешко се може у потпуности превести са црквенословенског. Чести су случајеви да се једна реч може изразити са више говорних србских речи и да се опет не исцрпи њено значење.

Једини језик који се по богатству израза може поредити са црквенословенским је старогрчки језик, који Грчка црква љубоморно чува и не пада јој на памет да га мења у богослужбеној употреби, чему се и Грчки народ јако противи.

Зато видимо потребу да користимо то превелико богатство које су нам наши свети оставили, да не бисмо били сиромаси који су осиромашили лудо се одрекавши богатог наследства.

У ту сврху вам предлажемо прво да научите да читате црквенословенска писмена (слова) из Буквара и да касније уживате читајући Свето Писмо и Псалтир на црквено-словенском, откривајући небројено мноштво нијанси и дубина израза које не постоје у србском преводу.

Такође, потрудићемо се да ових дана поставимо низ текстова где Свети Оци говоре о неопходности и одбрани овог светог језика.

Ако је Србска црква превела Свето Писмо и део богослужбених текстова за време комунизма јер народ није ишао у цркву а оно мало што је ишло ништа није разумело, то је било потребно и оправдано тада. Али сада, када нема прогона Цркве и свима је доступно богатство овог свештеног и једино законитог богослужбеног језика, питање је да ли ћемо имати оправдање ако се не потрудимо да га упознамо. **Јер ми се данас не можемо оправдати прогоном цркве, недостатком књига и незнањем, све нам је доступно.**

Осим тога, црквено-словенски језик је непремостива брана уласку било какве јереси и новачења у Цркву јер су богослужбени текстови изричито по питању догмата и учења Цркве.

Зато, браћо и сестре прионимо на учење и читање светих речи да се обогатимо непропадљивим богатством и присајединимо се по духу светим нашим прецима који су их и крвљу писали само да би до нас дошле неоштећене и целе.

**Молитвама свјатих Кирила и Методија,
Климентa, Наума, Сави, Ангеларија и Горазда,
Сави, Симеона и всех свјатих Срба,
Господи Исусе Христе помилуј нас и благослови.**